

NOTITIE VAN UNIE VAN WATERSCHAPPEN EN VNG

Waterbeheer in bebouwd gebied, wie regelt dat?

Onderhoud van oppervlaktewater in bebouwde gebieden is een gedeelde verantwoordelijkheid van waterschappen en gemeenten. In de loop der jaren zijn onduidelijkheden ontstaan over de onderhoudstaken als gevolg van de opeenstapeling van lokale afspraken en fuserende waterschappen en gemeenten. Diverse waterschappen en gemeenten zullen de komende jaren nieuwe afspraken over onderhoudstaken maken. Door de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten is een notitie opgesteld waarin waterschappen en gemeenten uitgangspunten worden aangereikt voor de kostenverdeling van achterstallig onderhoud van waterbodems en de onderhoudsverantwoordelijkheid van oevers.

Op 27 mei namen ruim 30 waterschappen en gemeenten deel aan een door DHV georganiseerde themamiddag rond dit onderwerp. Presentaties werden verzorgd door Willem van Douwen (Gemeente Alkmaar), Cees van Bladeren (Unie van Waterschappen), Ger Renkens (Waterschap de Dommel) en Arend Jan van de Kerk (DHV).

Wat gaat er nu niet goed?

Veelal zijn door waterschappen in het verleden verschillende afspraken met inliggende gemeenten gemaakt over onderhoudstaken van watersystemen en bijbehorende financiële vergoedingen. Sommige van deze afspraken dateren al van enkele decennia of zelfs eeuwen terug. Bebouwde gebieden waren voor de waterschappen lange tijd witte vlekken op de kaart. Afspraken tussen waterschappen en gemeenten over onderhoud van oppervlaktewater zijn veelal niet eenduidig. In een aantal gevallen zijn afspraken alleen mondeling tussen de partijen gemaakt. Slechts in enkele gevallen zijn afspraken vastgelegd en doorvertaald naar reguliere beleidsstukken, zoals de legger en het waterplan. Voor burgers en overheden is het vaak onduidelijk wie verantwoordelijk is voor de onderhoudstaak. In de praktijk blijkt dat het onderhoud van met name waterbodems vaak niet wordt uitgevoerd. Ook andere onderhoudstaken blijven liggen. Gevolg hiervan is dat de waterkwaliteit afneemt, de afvoerfunctie van de watergangen in gevaar komt en onderhoud minder doelmatig wordt uitgevoerd, waardoor onnodig extra kosten gemaakt.

Waarom is het maken van heldere afspraken lastig?

Allereerst bestaat veel verwarring rond de begrippen beheer, onderhoudstaak en uitvoering van onderhoud bij bestuurders, betrokken medewerkers en burgers. Een tweede knelpunt is dat partijen niet altijd vooraf overeenkomen over welke delen van het watersysteem nieuwe afspraken worden gemaakt en hoever men daarbij wil gaan. Gemeente en waterschap die zonder gezamenlijke doelstellingen vertrekken komen bedrogen uit. Een derde knelpunt bij het maken van afspraken is dat de kosten van achterstallig onderhoud veelal hoog zijn, doordat vaak jarenlang geen baggeronderhoud is uitgevoerd. Zonder goede financiële afspraken komt niemand in actie. Ook het gebrek aan gezamenlijk inzicht in het water-

systeem vormt een belangrijk knelpunt. Het gaat hierbij om inzicht in het functioneren van het watersysteem, de onderhouds- en eigendomssituatie en de verantwoordelijkheden van betrokkenen. Bovendien is deze informatie vaak verspreid aanwezig binnen de betrokken organisaties. Tot slot lijkt de bestuurlijke prioriteit van deze problematiek laag. Het resultaat van goede afspraken en verbetering van de kwaliteit van het watersysteem is niet direct zichtbaar voor burgers en bestuurders.

Voorstel van Unie en VNG

De Unie van Waterschappen en de VNG hebben de notitie 'Waterbodems in het bebouwd gebied' opgesteld. Hierin zijn de uitgangspunten voor de kostenverdeling van achterstallig onderhoud van waterbodems en de onderhoudsverantwoordelijkheid van oevers opgenomen. Beide partijen stellen uitgangspunten voor, maar streven met deze notitie niet naar een pasklare oplossing voor alle situaties.

"Het maakt minder uit welke afspraken je maakt, het gaat erom dat je afspraken maakt", aldus Cees van Bladeren. De rode draad van de notitie is: "Het waterschap neemt in de bebouwde kom de onderhoudsplicht voor de wateren op zich en zal geen aangelanden of gemeenten als onderhoudsplichtige aanwijzen".

Belangrijke voorwaarde is dat vervuilingbronnen worden weggenomen en dat afspraken worden gemaakt over het achterstallig onderhoud. Voor de kostenverdeling van achterstallig onderhoud stellen VNG en Unie voor om waterschap en gemeente evenveel te laten betalen, na aftrek van rijksbij-

dragen. Dit doet recht aan de verantwoordelijkheid van gemeenten voor de ontstane situatie, sluit aan bij de verantwoordelijkheid van waterschappen voor het watersysteem en past bij de overtuiging van waterschappen en gemeenten dat het Rijk een derde van de kosten voor haar rekening zou moeten nemen.

Verantwoordelijkheden voor oevers volgen logisch uit de rol van waterschap en gemeente. Zo passen natuurvriendelijke oevers veelal beter bij het waterschap en stenige grachtmuren beter bij de gemeente. Tot slot pleit de notitie ervoor om afspraken vast te leggen op papier en op kaart.

Hoe maak je goede afspraken in de praktijk?

Inzicht in de beschikbare informatie is een belangrijke voorwaarde om tot heldere afspraken te komen. Geografische informatiesystemen (GIS) zijn hierbij hét integratie- en communicatiemiddel, meent Arend Jan van de Kerk.

Een met GIS opgezet databestand is gebruikt bij de voorbereiding van de overdracht van onderhoudstaken van gemeente Bolsward naar Wetterskip Marne Middelsee (inmiddels opgegaan in Wetterskip Fryslân). In GIS zijn administratieve informatie en technische gegevens van het systeem, waar- onder veldinventarisaties, opgeslagen en geanalyseerd. Hiermee ontstond een goed beeld van onder meer de eigendomssituatie, aanwezige kunstwerken, de aanwezige hoeveelheid verontreinigde bagger per sectie, de kosten van achterstallig onderhoud en de gewenste hydraulische profielen ten behoeve van waterafvoer, ecologie en recreatie.

Ook witte vlekken in de informatie werden goed zichtbaar, kortom alle informatie die nodig is om een analyse van overdracht-mogelijkheden te maken en de gevolgen daarvan te bepalen. Daarnaast zijn de GIS-analyses, kaarten en inventarisatiefoto's een uitstekende basis voor communicatie tussen ambtenaren, bestuurders en burgers.

Ook zonder GIS is het goed mogelijk om heldere afspraken te maken, meent Ger Renkens. In het beleid van het Waterschap de Dommel zijn heldere uitgangspunten voor overname van verantwoordelijkheden vastgelegd. De goede relatie tussen het waterschap en de inliggende gemeenten bood een goede basis voor het maken van afspraken over de onderhoudstaken. Uitgangspunt voor Waterschap de Dommel is dat gemeenten in principe de kosten van achterstallig onderhoud dragen.

Hoe krijg je iedereen mee?

"Het ontbreken van goede afspraken over het proces wreekt zich onmiddellijk als er even tegenslag is", volgens Willem van Douwen. In Alkmaar zijn de onderhoudstaken meegenomen in het waterplan. Tijdens het proces bleek dat waterschap en gemeente niet op dezelfde manier omgaan met het begrip 'achterstallig onderhoud'. Mede door dit verschil van inzicht en de daarmee samenhangende verdeling van kosten, is het maken van nieuwe afspraken een langdurig proces geworden.

Arend Jan van de Kerk gaf aan dat het vooral belangrijk is dat je snel inhoudelijke samenhang in je afspraken zoekt. Het is niet de bedoeling dat het waterschap het onderhoud gaat voeren van een complete grachtengordel terwijl een kleine uitloper van de gracht alsnog bij de gemeente in onderhoud blijft. Voor het maken van nieuwe afspraken rond onderhoudstaken heb je technische, juridische, financiële en bestuurlijke disciplines nodig. Dit vraagt een heldere en vooral gezamenlijke communicatie- en proces-aanpak. ¶

Pui Mee Chan en Anjo Travaille
(DHV)

Voor meer informatie: (033) 468 23 86 / 468 27 84

ACTUALITEIT

Resultaten controle zorgwekkend

Tijdens een onaangekondigde controle op bedrijfslozingen van afvalwater heeft Waterschap Rivierenland geconstateerd dat een kwart van de onderzochte bedrijven (elf van de 45) de lozingseisen overtrad.

Waterschap Rivierenland voerde de controle uit ná sluitingstijd van de bedrijven. Doel van de controle was om na te gaan of de bedrijven dan ander afvalwater lozen als gedurende de dag. Bij 33 van de 45 bedrijven heeft het schap monsters genomen van het afvalwater dat op dat moment werd geloosd. Uit de analyse bleek dat elf bedrijven de lozingsregels overtrad. Tegen acht bedrijven heeft Rivierenland proces-verbaal opge- maakt, drie bedrijven krijgen een waarschuwing. Bovendien krijgt één bedrijf, naast het proces-verbaal, een naheffing opgelegd.

Vanwege de zorgwekkende resultaten zal het waterschap in de toekomst meer van deze controles houden. ¶